

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Безкорвайної Ольги Володимирівни

на дисертацію **Карелової Галини Андріївни “Виховання оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків у позаурочній діяльності”, подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – “Теорія та методика виховання”**

Обрана Кареловою Г.А. тема дисертаційного дослідження є актуальною і своєчасною. Важливість рецензованої дисертаційної роботи полягає в тому, що для молоді оптимістичне ставлення до життя стає життєвою необхідністю, що виражається у прагненні до наявності певної позиції. Відсутність орієнтирів робить процес досліджуваного явища стихійним, неорганізованим, непродуманим, що стає проблемою як для старших підлітків, так і суспільства загалом.

У зв'язку з цим набуває значущості пошук ціннісних механізмів самоствердження дитини, створення необхідних умов, які б забезпечили повноцінну участь молоді у всіх сферах соціальних відносин; розкриття потенціалу ефективних технологій, зумовлених сучасними тенденціями реформування освітньо-виховного процесу.

Автор переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності поставленої проблеми, наявністю суперечностей зовнішнього і внутрішнього характеру і недостатнім рівнем її вивчення в професійно-педагогічному плані.

Той факт, що дисертаційна робота внесена до плану науково-дослідницьких робіт лабораторії морального та етичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України “Виховання гуманістичних цінностей школярів” (державний реєстраційний номер 010511000150), також свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Дослідження дисертантки відзначається чіткістю й науковою виваженістю у визначенні об'єкта та предмета, формулюванні мети, постановці завдань.

Мета дисертаційної роботи автора полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності, розробленні та експериментальній перевірці педагогічних умов виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності.

Достовірність і аргументованість одержаних результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій педагогічного наукового пошуку, адекватним теоретичним аналізом проблеми, відповідністю застосованих методик і завдань дослідження, використанням комплексу взаємозв'язаних емпіричних методів діагностики, репрезентативністю вибірки, поєднанням методів кількісного та якісного аналізу, а також позитивними результатами впровадження авторських методик у практику.

Рецензовану роботу вигідно вирізняє те, що Г.А. Карелова у своєму дослідженні чітко окреслила сутність і змістову структуру оптимістичного ставлення старших підлітків до життя, науково обґрунтувала педагогічні умови, що сприяють динаміці цього процесу і моделі їх реалізації, визначила критерії, показники та чітко і послідовно схарактеризувала рівні досліджуваного явища.

Результатами проведених досліджень, що містять наукову новизну, слід визнати такі положення дисертації:

– *уточнено* сутність оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків;

– *подальшого розвитку набули* зміст, форми й методи виховання оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків, варіативно-змістові види роботи з педагогами і батьками щодо виховання в старших підлітків оптимістичного ставлення до життя у позаурочній діяльності.

Логічно побудованою та достатньо обґрунтованою є структура дисертації, яка представлена вступом, двома розділами, висновками, списком використаних джерел і додатками. Привертає увагу те, що зміст кожного розділу чітко підпорядкований меті та завданням дослідження.

Перший розділ „Виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків як наукова проблема” присвячений аналізу сутності та змістової структури поняття “оптимістичне ставлення старших підлітків до життя”; схарактеризовано критерії, показники та рівні; визначено можливості позаурочної діяльності у співвідношенні щодо досліджуваного явища, представлено методику констатувального етапу педагогічного експерименту.

Значний інтерес викликає ґрунтовний аналіз автором наукової літератури з досліджуваної проблеми. На основі вивчення значної кількості наукових теорій, концепцій, підходів дисертантка висловлює власну позицію стосовно досліджуваного явища: оптимістичне ставлення старших підлітків до життя автором визначено як інтегративне морально-психологічне утворення, що репрезентує особистісну зорієнтованість індивіда на позитивне світосприйняття, упевненість у своїх силах та можливостях, визначеність досяжних життєвих перспектив, наполегливість і цілеспрямованість в особистісному вдосконаленні, конструктивну взаємодію з оточуючими.

Заслуговує на увагу представлене в дисертації (С. 59) схематичне зображення компонентного складу поняття “оптимістичне ставлення до життя старших підлітків”.

Робота засвідчує вміння автора узагальнювати наукову інформацію та робити власні висновки. На думку дослідниці, для забезпечення ефективності виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків є створення моделі такої організації позаурочної виховної роботи, у якій визначені конкретна мета, зміст, методи, засоби, форми, принципи; суб’єкти; сприятливе особистісно орієнтоване середовище та управління, що забезпечує її цілісність і результативність.

У роботі аналізуються результати констатувального експерименту дослідження, характеризуються критерії та показники та визначаються рівні вихованості оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків.

На основі теоретичного аналізу наукових праць і результатів

констатувального етапу дослідження та особистого досвіду роботи встановлено, що значний потенціал для формування високого рівня вихованості оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків закладено в об'єктивній самооцінці, виявленні інтересу до самопізнання та самотворення; висуванні життєвих перспектив; наполегливості і цілеспрямованості, у наявності позитивної мотивації до практичної діяльності через систему конкретних виховних справ.

Автор знаходить пояснення факту, з яким можна погодитися, що провідним вектором розвитку оптимістичного ставлення старших підлітків до життя на сучасному етапі є використання провідних для вихованців, батьків і вчителів цінностей та мотивів і прямолінійна залежність їх реалізації від досвіду ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників виховного процесу.

У другому розділі «Педагогічні умови виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності» обґрунтовуються педагогічні умови, висвітлюються зміст, форми і методи досліджуваного явища; аналізуються результати формульованого етапу дослідження та представляються у порівняльному аспекті результати дослідно-експериментальної роботи.

Особливу увагу в дисертації приділено обґрунтуванню і впровадженню педагогічних умов, розробленню моделі особистісно орієнтованого виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності та їх експериментальній перевірці.

Дисертаційне дослідження містить достатню кількість наочності (таблиць, рисунків, схем), що засвідчує прагнення дисертантки узагальнити одержаний емпіричний матеріал, установити залежності та взаємозв'язки явищ, засвідчити багатовимірність досліджуваного явища. Заслуговує на увагу розроблене дисертанткою схематичне зображення моделі особистісно орієнтованого виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності, взаємозв'язок змістових компонентів якої

чітко встановлений і всебічно обґрунтований (С.100).

Вірогідність експериментальних даних забезпечується використанням сучасних засобів і методик проведення дослідження. У роботі дисертантка грамотно і коректно використовує математичний апарат. Положення, котрі покладені в основу змісту дисертації та її структуру, підкріплюються статистичними даними.

У якості нових наукових результатів автором висунені положення щодо виявлення критеріїв та динаміка рівнів вихованості оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків за їх кількісними та якісними показниками. Поступове зростання показників на кінець педагогічного експерименту свідчить про ефективність запропонованих автором педагогічних умов та моделі означеного процесу. Розроблені та апробовані педагогічні умови та модель дозволили отримати оптимальні результати щодо підвищеного рівня вихованості оптимістичного ставлення до життя в учасників експерименту, а також готовності педагогічного колективу до різноманітних видів організації позаурочної виховної роботи зі старшими підлітками.

Педагогічний експеримент і оброблення його результатів методами математичної статистики проведені чітко та коректно. Підсумки наукового дослідження Г.А.Карелової засвідчили успішність проведення експерименту, а одержані результати дають підставу вважати, що поставлені завдання виконані, мета досягнута.

Результати педагогічного експерименту супроводжуються ілюстративним матеріалом у вигляді таблиць, рисунків, діаграм, представлених у самому тексті дисертації та в її додатках. Останні суттєво розширюють та доповнюють змістове поле дисертаційного дослідження.

Дисертація має важливе практичне значення. Автором створено та впроваджено в навчально-виховний процес:

–методики діагностування вихованості в старших підлітків оптимістичного ставлення до життя в позаурочній діяльності;

- комплексу та загального алгоритму проведення тренінгових занять особистісного зростання „Я люблю життя”;
- факультативу „Життєві цілі та перспективи”;
- програми з батьківської педагогічної освіти „У майбутнє з оптимізмом!”.

У дисертації розкрито особливості використання для виховання оптимістичного ставлення до життя різноманітних форм та методів позаурочної діяльності, які детально схарактеризовані у тексті дисертаційного дослідження та схематично подані в моделі, складові якої вміщені у тексті та додатках. Кареловою Г.А. доведено, що комплексне використання запропонованих форм і методів позаурочної діяльності, як традиційних, так і інтерактивних, ефективно сприятиме оптимізації означеного процесу.

Результати дослідження можуть бути використані педагогами загальноосвітніх навчальних закладів, шкільними психологами, соціальними педагогами; при розробленні навчально-методичних посібників, програм і методичних рекомендацій для класних керівників; методичних матеріалів для батьків; викладачами навчальних дисциплін „Теорія і методика виховання”, „Методика виховної роботи”; у системі післядипломної педагогічної освіти як доповнення до програм тренінгів, лекцій і семінарів, метою яких є розвиток особистості.

Зміст автореферату ідентичний з основними положеннями дисертаційної роботи, висновки якої засвідчують, що мета дослідження досягнута, а рекомендації, зроблені автором, та положення дисертації мають суттєве значення для поліпшення навчально-вихованого процесу, а саме вихованню оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків.

Основні положення та результати дослідження висвітлено у 19 одноосібних публікаціях, з них 6 статей – у вітчизняних, 3 статті – у зарубіжних наукових фахових виданнях, 10 статей опубліковано у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій (5 із них – у зарубіжних).

Результати, які представлені на захист, узгоджуються з даними, отриманими під час дослідно-експериментальної роботи, і дають підстави стверджувати, що завдання й поставлена мета дисертаційного дослідження виконані. Про відповідність, зокрема, свідчить експертиза даних, проведених в експериментальних закладах різних областей України.

Поряд з позитивною оцінкою дисертаційної роботи Г.А.Карелової вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання:

1. У роботі не достатньо розглянуто сучасний досвід зарубіжних країн у розв'язанні проблеми виховання оптимістичного ставлення до життя. Зокрема варто було б зазначити, досвід яких країн заслуговує на особливу увагу на практичне впровадження в Україні.

2. У змісті дисертації та автореферату, на нашу думку, детальніше розглянути експериментальний етап дослідження. У практичній частині дослідження не відображено результатів експериментальної групи за гендерною та регіональною ознакою як важливих об'єктивних чинників досліджуваного явища.

3. Отримані наукові факти були б більш переконливі за умов кореляційного аналізу між виховним впливом рівня культури вчителів, батьків і мотиваційної основи оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків.

4. Детальнішого обґрунтування потребує питання щодо структурування змісту та характерних особливостей позаурочної діяльності в авторефераті дисертації. Зміст дисертаційної роботи значно збагатився б, якби дослідниця більш широко висвітлила особливості цього виду діяльності та педагогічні можливості, які вона надає для виховання оптимістичного ставлення до життя як у прогностичному, так і в процесуальному аспектах.

5. Під час розкриття авторської методики необхідно було визначити, які форми та напрями виховання оптимістичного ставлення до життя є більш оптимальними у своєму співвідношенні.

6. У результатах дослідницької роботи не знайшов належного

відображення аналіз труднощів, які виникли у процесі експерименту, визначення нових складних явищ і процесів, які є актуальними у вихованні оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків.

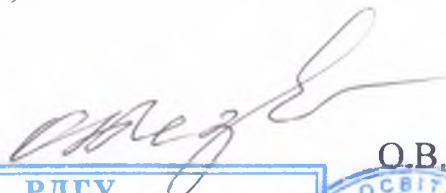
7. У дослідженні доцільно було б звернути увагу на те, які саме методи та методичні рекомендації можуть використовуватись у системі перепідготовки та підвищенні кваліфікації вчителів і класних керівників загальноосвітньої школи з питань дослідницької проблеми.

Висловлені зауваження дещо знижують цілісність сприйняття, але не цінність самої роботи, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження, на його головні теоретичні і практичні результати.

На підставі вищезазначеного правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження Карелової Галини Андріївни «Виховання оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків у позаурочній діяльності» є самостійним завершеним дослідженням, що робить вагомий внесок у теорію і методику виховання, відповідно має суттєву практичну значущість, відповідає пунктам 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор — Карелова Галина Андріївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри методики
викладання іноземних мов
Рівненського державного
гуманітарного університету

О.В. Безкоровайна

